

Gepubliceerd in Huisgenoot, Vrydag 11 Des. 1856,
onder selfde titel met twee
illustrasies.

191. A. 1 (21)
Die Eerste Voortrekkers.

Onder Voortrekkers verstaan ons gewoonlik
die stiere geslag van mense wat die
Kaaphololie in die jaar 1836 verlaat het.
As ons die woord nou of gebruik, denk ons
aan die mense wat hulle terwille van
hulle myheid ~~overoorhelderder~~ gesel-
geklaar katoen byna bomenhige opofferinge
getroos het, en wat hulle lydenswier
met soveel volharding en bestisheid bewandel
het dat hulle vandag as brouwers van
bekawing en as stigters van state ~~in~~
~~uitgestede~~ geraan word.

Dit moet egte ~~without~~ word
~~that~~ moet egte ~~without~~ dat
hulle vaders en moeders met reg van
Voortrekkers geroen kan word; ook hulle
het op die voorposte van dié bekawing
gestaan en vir die verspreiding daarvan gesorg.
In verskillende rigtinge het die voorvoer
dié Kaapse bineland al dieper en dieper
ingedring, op soek na meer beweegruimte
vir hulself en vir hul kinddes. Dit is
hierdie mense wat die Eerste Voortrekkers geroen
kan word — die Voortrekkers voor die Voortrek.

Om die Voortrekkertoe behoorlik te
verstaan moet in mens eers en wat hierdie
mense leer ken, omdat in mens by hulle
die vorming van die Voortrekkerges en die
stentiel tot die opstede van die Voortrekkertoe
vind. Laat ons hulle dus nou, soos die
Regering met my plakkata en belastinge desjds
ook gedoen het, op die spore van hul
kinddes volg, en laat ons ook sal —
soos die Regering egter bloedwaterig getrag

het om te doen — met hulle persoonlike
nader kennismakking.

Vannuit die ouere dele van die Kolonie —
die Kaap en Stellenbosch — was daar
hoofsaaklik twee rigtings van uitbreiding, een
na die noorde en een na die ooste.
Op die bygaande stelskaartjie kan hierdie
rigtings maklik gevolg word.

Aan die begin van

~~Koerier~~ On die agtende see het die
destydse gouer, Willem Adriaan van der Stel,
die eerste grond in die land van Waveren
(Tulbagh) uitgegee; die gebied bestyf by o.a.
as „een schoone landstreeke, tot het weiden
geheel bequaam". Die kindes groei egter aan
en die boere ~~sta~~^{staag} meer en meer veeposta — in
noordelike rigting, ~~so dat~~ dié voorstelling blyk
termtlik vinnig gegaan het. Tien 1717 word dié
eerste veeposta agter Piekberg aangele, en agtjaar
later volg die voorste boere die waters van
die Olifantsrivier om ~~ongeveer~~ 1732 hulle landpale
by die samelop van ~~die~~ ~~the~~ ~~the~~ ~~the~~ ~~the~~
dié Domingrivier op te rig. Kort voor die
middel van die een staan hië stowwe
ook op die Kaarroostrek uit as die voorlopers
daaroor blik om by die goeie weiwilde van
die Roggweld te kom. Nog in veel later
en die voorstes bewind hulle in die shadowe
van die Hantamberg, so is ook die
Caledonia-ontdek resouer. Tien 1760 het nefs
dié Kubiskou in gebied van ^{die} ~~a~~ blanke kolonisering
en blanke veeboerdery geword.

Maar nou is die verbaas se voortgang
gestopt: honger en dorss het my vee begin
afmaai, want die droë Noord-West kon
geen grootkaalse verspreiding verder gedryf nie.

Telyktydig hijsmeet het die ander venade

trok ooswaarts gegaan, en in die lig van die Groot Trek is dit ^{juis}, hiedie uitbreiding wat ons die meeste interessé, aangesien die voortrekkers later uit die oostelike streek kom na die noorde sou neem.

In die ~~volgende~~^{beginjare} van die agtende eeu het die eerste boere hulle weg voor die moesiale Hottentotshollandberg gewentel om met hulle ree ten ooste daarvan te gaan wei. Hulle volg die natuurlike pad wat die Sonderendrivier aanswys; hulle gaan dan deur die Breërivier, en trok vervolgens al langs die Langberge af. Hierdie dele moes spoedig betreklik goed bewoon gevrees het, want reeds in 1745 is die distrik Smeeklandam gevorm, ^{waarop} in die volgende jaar ~~is~~ ^{is} begin gemaak met die stigting van die historiese dorp.

In die volgende dekjaar soom die voortrekkers verboere hulle nog altyd baantjie in elke ~~aan~~ van die woud: ongeveer 1760 begin hulle die vrybare grond van die berg-begrensde Langkloofstreek, en in paar jaar later kyk hulle reeds op die water van die Tamtoos maar nog altyd gaan hulle voorst, verder en verder son-op se hand-te, tot die Sondagsrivier tot aan die Bosmansrivier en die bo-loop van die Vis.~~rivier~~.

Maar ook hierdie voortskriwing word nou belangrik. Waar die boere tot dan toe maklik saam met die bergreeks kon voorttrek, het hulle vanaf daars bergvalle terugkom, wat hulle natuurliks na die noorde sou druk. Dit is egter gladnie die enigste, en op verre na ook nie die veralmoedig ~~de~~ rede nie; in die omgang van die Bosmansrivier het hulle met 'n magtige mense opgedromig -

die Bantoe. Hiermee tree in nuwe faktor in ons geskiedenis op, wat nog sowel vir die overheid as vir die volk ongakende probleme sou oplewer.

Dit was dus veral die botrys met die Bantoe wat sommige van die voorste trekboere die geig na die woede laat keer het, daar geen hulle nou die nodige geweld vir hulle groeiende kinders soek. Hulle begin hul anderkant die Sneeuberge te vestig — ongeveer waar die See-Koerivier ontspring — en vandaar stoot hulle steedsien voortoor in die rigting van die Oranjerivier. Hierdie dele, die huidige distrikte Middelburg, Steynsburg, Albert en Colesburg, wat later met hulle vooruitstrewende memobosberg naam sou verworf, het ons voorvaders ongeveer die jare 1780 - 1825 ontshut — en vir ons bewoonbaar gemaak.

Tie Afrikanerpioniers het hulle ook vir deur die Oranje baat nie nie. Die land anderkant die Stadhuisrivier het gewenel van die wild, en die boer se jagtshart kon dié verlokking nie weerstaan nie. Nog lank voor die Groot-Trekking boere-jagtes diep in die Transvaal in; Gerl Kruger en Paul Bester was in 1821 met hul vroue die wildspoor langs die boomske ~~walle~~^{walle} van die Caledon gaan volg het, was hr. die eerste witmense wat moskoh — destyds die onbeduidende hoof van 'n verhoogde, aanselige volke — ooit gesien het.

Nie alleen die wild nie, maar ook die golwende graafvlakte anderkant Grootrivier het die boer se hart gesteek. Wanneer medeinlose draughties die groen weivelde van die voordele Kolonie vergeel en verdor het, het die boere dikwels in die land tussen Grootrivier en die

Modderoer vir uitbreiding gaan soek. Gewoonlik verloef hulle slegs daar) enkele jare vóór die Groot Trek het in aantal gesinne hulle ook reeds permanent op die regtevlede van die Caledonrivier neergeset, in plek wat hulle ~~ver~~ Sevenfontein genoem het - die latere Bersheba-sendingstasie.

Dus het van dié vermaantlike mylpale langs die weë van die Eerste Voortrekkers oopgegaan; vervolgens moet ons probeer om hulle - en by middelk diegene van die oosgrensstripe - van naderby te leer kew.

Die minige verspreiding van die binelandse boere het steds die misnoeiing van die Kaapse regering opgewek. Hulle raak onder die bekawingsinvloede uit, so het die ^{in 1770} Regierung, luid verklaar, maar wat by die overheid ongetwyfeld die meeste besorgdheid gebaar ~~gevoel~~ het, kan in mens ~~ontstaan~~ agterkom as die Regierung ook so teloogs ~~aanstoeld~~ dat die grensmense geen rekognisie op hul grond betaal ~~nie~~. Met ~~waarder~~ ~~plaaslike~~ word die hoogste woord met dié minste ophof gespreek. Landdros en Heemraad van Stellenbosch ~~het~~ ons dus opdrag ~~gegee~~ om die saak te ondersoek. Heemraad Myburgh het juis op ~~vertroue~~ ~~na~~, desselfs ~~vee~~ plaatsen in d'ostelike "continge" ~~gestaan~~, ~~en dit hof ons dus nie~~ ~~nie~~ te verwonder dat my amptbroers hom tegelykertyd met dié taak belas het.

Myburgh was nie die man om gras onder sy voete te laat groei nie: hy spring weg na ~~d'ostelike contige~~, en ~~na~~ ~~na~~ ~~maande later~~ staan hy, skouflik in die hand, was in die vergadering van Landdros en Heemraad op Stellenbosch om met

gesag te praat oor „d'ostelike kontje“. Anderkant die oosgrens, dus buite die Kolonie, het by 'n hele aantal boer met hul gesinne aangeleef. Agter „de brijns hoogte“ die volgende: „Louies Nel, Jacobus Potgieter, Frans Habuschagne, Willem Prinsloo d'onde, Hendrik Krieger, Claas Prinsloo d'jinge, Hannes Kloppers en Jan Nortie“. Verder vind hy, aan en op den Saeuwberg: „Pieter Nel, Jan Coetzer d'onde, Philip Bota, Christoffel Bota, Hillegat Muller, Teunis Bota, Cornelis Beaufijdenhond, Jan Oasthuysse d'onde⁺ en Jan Oasthuysse d'jinge“. Aan die Sondagsrivier: „Willem Bota, Frederik Bota d'onde en Jan d'Plesie“. Eindelin, asof Coet Gobbes amper verget gelyk het, laat ons regtsman volg: „als mede aan diese syde onder die voorn. brijns hoogte, nog eenen Coet Grobbelaar“¹⁾.

Op die waag van Myburgh waarom die mense buite die Kolonie getrek het, het hulle kort en bondig geantwoord dat hulle dit „absoluut van tyd tot tyd hebben moeten doen, wegens gebrek te bekomy van goede plaaslike, waarop zij hulle bestaan goudien kunnen vindien, soos ten opsigte van wijde als watervoor hulle vee“. ~~Die~~^{***} Die ou veetboer se geluk was nou eenmal ten wonele verbonden met die welvaart van sy veetrokke; as dit ~~daarom~~^{daarom} ~~het~~^{het} mi goed gegaan het mi moes by overvold raad maak. ~~Netsbas voorheen aldi gevall was, bes die~~
~~Die regtig het hulle kry, salsoe~~

1) Die name word hier gestyf netsoos hulle in die rapport van Myburgh voorkom. Vgl. Kaapse Archief, C. 309; Memoriën, Rapporten etc., 1773-1775, pp. 455-456.

Regering van die lande sou bereyk dat voorheen oor al die grond wat sy bannelande administrasie te swak was om die ~~mens~~
teng in die Kolonie te hou; en daarom volg hy in gedragstryd, wat vir hom, ^{inderdaad}
ook geen nuwe was nie, al om ^{heue} die grense van die Kolonie ~~uit~~^{hiervoor} uit te brei: voortaan van die Boesmansrivier en die Boven-Vasrivier die oorgrens was — die uitgestrektes son weskant word en hul onkognisigelde kon ingesamel word.

Hiemee was die baanbrekers van die ^{voort} ~~staat~~ egter ~~so~~ glad vir hulle te word. Die ^{wat} slappe beleid van 'n moë regering, ~~het~~
^{wel gewest} ~~hulle~~ ~~so~~ het om materiële voordele uit hulle te trek maar klaarblyklik getrag het om ^{die} verantwoordelikheid ^{tegenoor} hulle my te spring, het hulle glad nie aangetrek nie. Dit was vir hulle nie genoeg om binne die koloniale gronde werkbaar te word nie; wat hulle veral verlang het, was in betrek en daadwerkhlike behartiging van hulle plaaslike belang. Vandaar dat hulle die Kaapse overheid ~~soek~~ in alle ondernemendheid in 1778 met 'n versoekstuk nader. Hierdie petisie is ongetwyfeld een van die belangstellendste dokumente uit ons geskiedenis, aangeziend dit soos, in sulke interessante ^{het} lig ~~so~~
op die karekter en ~~so~~ wese van die laal-agtende-euse oorgrensboerskap.

Hulle verduidelik vers die toestande waarin hulle verbetering verlang: "wij soe verre afwesend rynde van onse magt bebede, en van Godts verordene Onreigheid, voh van Godes Huys, en Kerk tot nog toe ontfloot sijn geweest, soos dat er by ons geen gebouw gevonden word, alwaar wij eenmoediglike den naame des Heeren onses Gods heuen aanroepe".

Nervolgens

Het wel melle hul vermaakte versoek: „Uw E. en Agthaaren onse begeerte met alle nedrigheid op te offeren of het moschien mooglyk waare ons om onse bede willen te begunstigen, met een Predikant, en Landdrost."

Treffender en kragtiger bewys dat die Eerste Voortrekkers liefhebbers van wet en orde en liefhebbers van hulle godsdienst was, kan 'n mens nie verlang nie. In hulle versoekbrief probeer hulle ^{hoegenaamd} nie ons materiele voordele te ~~verlang~~^{verstyg} nie, maar hulle gawe slegs ons die voorregte van 'n bestuurde gemeenskap te verlang. Hulle verklaar hulle selfs bereid om ook hulle deel by te dra: „aangaande tot den Bouw van Kerk, Predikant en Landdrost-Huis daar toe offeren wij ons Hond en Steener, op de plek te besoeken waer Mw E. en Agthaaren het op sijn besté sal behaelen."

Op die versoekbrief verstaan daar die name van 34 burgers, maar die petitioneerne verklaar dat baie mense, ~~weens~~, „de Klybyd des Tjds", wie in die geleentheid was om te teken nie, ~~althoek~~ hulle ^{troffel} ni daaraan troffel nie, dat er nog vele reedelyke Sielens te vind en sullen wesen die dit selfde klyke versoek van Herlen sullen wenchen". Derdeff onder die ondertekenaars staan die naam van Adriaan van Jaarsveld — hy was sonder troffel een van die kopstukke van die beweging; ^{later} sou hy as myggroffisier ~~later~~ op die grond ^{nooit} meer verwant.

Hierby word faksimiles van 'n paar van die handtekeninge geplaas. Met die handtekeninge, net soos mit die spelling en taal van die petitie, blyk dat die

bekwame posse nie mense was wat die voorreg van 'n uitgebreide letteronderrig geken het nie. Dit sou egter 'n onvergelykbaar oppervlakkigheid was as in mens — soos swaardwilliges al wel gedoen het — op grond daarvan tot die gevolgtrekking kom dat die grondloose maar half-beskafde wesens was. Intendeel, dit spruk boekdelle vir die vaders en moeders van die Voortrekkers dat hulle daar op die afgeleë gronde, ver buiten bereik van die gewone bekawingsmilieude, daar waar hulle in alles byna volkome van hulself oorgelaat was, nie analfabete geword het nie en die verhewe behoeftes gevoel het waarvan hulle smeksaarifoorloedig getuig.²⁾

Toch goewerneur Van Plettenberg in ~~plaas~~^{biestie} later op reis deur die binneland gegaan het, en veral die oosgrondsloose besoek het, kon hy homself voortuin dat die burgers in hulle verwoeksaarif hul hartgrondige wenne uitgespeek het. "Meestal waren zij zedig, redelijker wel onderleid", so telken by in sy reisversaak aan, "en sterk verlangende na eenen Leeuwaer, zo om 't nut van den openbaaren Godsdienst, als om 't geluijk der H. Bondzegelen; Zij wenschten moegelijks dat over hun vere gelegen landstreek eenen Drost- of ander Amptlewaer de Regering representeerende, mocht werden aangesteld".

Pas na di tingree van die goewerneur aan die voet van Tafelberg broek die eerste Kafferoorlog mit bewapenklike set die uitstaande

2) Die petisie saam met die beglydende brief van die burgers is te vind in die Kapske Archief, C. 311: Memorien, Rapporten etc., 1778, pp. 427-436.

Kaffers was geplunder en gemoor, sodat die boere van die Bosberg af tot aan die see maar geluk het, maar danksg dié vinnige en kragtige optrede van ~~Adriaan~~^{weldkommandant} Adriaan van Jaarsveld ~~so dat so die oorlog was~~ ~~1780 as doodsonig omgestaan~~ kon die boere in Julie 1781 na hul plese terugker want die laaste invallende Kaffer was toe reeds uit die Kolonie gedryf.

Rus en vrede son die grensbewoners
oefter wie tank bestuur was nie; ~~die~~ tyd
het aangebreek dat hulle as dit ware
met die geweer in die hand hulle
baerdag moes voorloot. Goewerneur Van
Plettenberg het reeds van die Boesmans gesprok
as " swivende en woeste, dog in haer
daen een heel doortrapte Menschen ", en om
hi lot van die grensmeuse ~~meest~~ nog meer
te versmurk het nou ook di soek
gevaarlike Kosas tygetron. Kort na die stigting
van Graaff-Reinet verklaar die plaaslike
landdrost dat die inboorlinge so ~~so~~ ^{beulaal} geword
het, dat dit niet zelden gebeurd, dat zig
meenig een der Ingeseelten eens heaps tot-
een armoechige staat getragt ziet "

Sulke toestande het daar toe meegewerkt dat „manhaftige hooijsofficieren” sonder vermin aangetel moes word. Soos voor die hand lê, vind ons onder hulle eers en vryal Adriaan van Jaarsveld, maar vervolgens ook Jacobus Gustaaf Trigardt (n soon van die eerste Voortrekkerleier), Carolus Johannes Trigardt (vader van Louis Trigardt) en Tjaart van der Watt (dié alom-geerespekteerde kommandoleier wat tydens die derde Kaffervoorlog in Febr. 1802 'n seun verloor het).

en ses maande later self gesneuwel het).

Die end van die tweede Raappvoortog (1789) het vir die grensmaeuse in groot tekortstelling staan, in plaas van in knagtige beleid teenoor die iniduenges te volg, was die Regering verorde om met behulp van wraakte present in sogenaamde rede te sluit. Die dwarsheid en noodlottigheid van son lamelendige politiek besy niemand beter as die eenvoudige grensboer begin opmerk. Sy selfrespek en selfbelangigerdsein het in heftige vrees daaroor gesien, en ten einde raad gevry het na die wapens om sy onafhanklikheid af te dwing..... In Februarie 1795 word die Republiek Graaff-Reinet uitgeroep; hier sou Suid-Afrikaanse probleme nou volgens eg Afrikaanse beginsels aangepak word.

~~Maar toe~~ ~~Die~~ Engeland nog in die gebuurtjaar van die jong republiek die Kaap beset, was ook die tot van die grensboere versiel. Dic vierde republiek van Graaff-Reinet het ~~die vroue~~ koninklike slag (die nittandse wet die ~~seconde~~ voorberei in hulle midde gebyls) ~~die vroue~~ wel weer neergeslaan, maar op die daas het die vroue in magtigste seemoondheid ~~tot die vroue~~ moeite gehad om die eerste Boerepubliek in Suid-Afrika te aderswaap mi. Nuutnem is dit besonder betekenisvol dat die ou boere van ons oostelike binland die sout was om hulle in Suid-Afrika onder die waandel van ryheid te staan. Het was die Voortrekkers self, was ^{ook}, hierdie moeite van trots geslag dus ~~die~~ liefhebbers van ryheid en soekers deerna.

uit die geskeutele historiese handboeje van die grondbewoners. Nam in meer reeds vul ontrent hulle ~~soortout~~^{soortout} hul stroewe en aspirasies aflei, maar dit is ook ~~die wortel~~^{wenolik} van hulle in die lig van berigte van onveroorloofde en uitboubare tydgenote te sien. Hulle het natuurlik oor hul tweedwellige vyande gehad, soos John Barrow by wat hulle ~~taal~~^{lewe sonstendigende} gladnie verstaan het nie, hulle ~~soek~~ gladnie begryp het nie en weinig goeds vir hulle te sê gehad het, maar nulke half-mogelyk, bevoorraadde behoeftewakers van gans maar op sy plek word.

Dr. Heinrich Lichtenstein, in Duits gescrewe van naam, wat ons bineland tydens die Bataafse bewind besoek het, verklaar ~~oorvonde~~ dat Barrow die "schriekende ongerechtigheid" begin weer by die Afrikaanse boere deur die bank ^{van} huishoud onsmidelikheid en dergelyke ondugde ^{bestyding} was. Lichtenstein het die voorgestelde bewind, en hy kom tot die gevolgtrekking dat daar agter die groewe mitbri van die veerboer in bestaaplike misblik staal wat die Europese bezoeker ~~is~~ ^{nie} so diep in die bineland ^{sover} was.

Kolonel Collins wat die voordeelklike en voorlettlike gronsgebiede in 1808 en 1809 deelgekry het, het dit ook nodig gevind om die vergesokte bewings van Barrow aan die kaak te stel, want — so verklaar hy in sy rapport oor die grensdispositie — "I could not allow so unfair a judgment to pass unnoticed." Collins was veral getref deur die menslewendheid van die boere. Volgens hom het baie van hulle in tye van skaarsheid nie gevreesel om verhangende Bosmanse van levensmiddelle te voorziens nie; "many of them

were thus saved from perishing by the supplies of sheep and game which they received from the farmers."

Ook uit die pen van Thomas Pringle, wat aan die hoof van 'n aantal Skotse landboukunseers in 1820 na Suid-Afrika gekom het, het ons belangwekkende mededelings oor die boere in die voorstellige deel. Hy getuig van hulle sprengheid en openhartigheid, en vertel o.a. hoe dat hulle, gewoonlik pas na hul kennismaking met die besoekende veerontslag, belangstellend na sy welstaan, sy familiebibelskragte en sy vriende vervaar, — die besoeker word reeds via sy onderdom gespaar nie! Pringle was verstandig genoeg om te weet dat dit hoegenaamd nie onkundig of onbeskoefheid ~~van hom~~ nie. Hy het dié on rooms en taals verstaan en op sy best ^{soo tyd}, persoonlike wae gestel, "to all of which, "they not only replied with the utmost openness, but seemed highly pleased with my frankness".

As laaste getuie ~~kan~~ Andrew Steedman opgeroep word, niemand wat in die loop van 'n tienjarige verblyf in Suid-Afrika grondige studieë vir ons land gemaak het. Hy het o.a. met die boere op die noordgrens kennismekaar en weet dat dit gevris nie van hulle gesê kan word dat hulle hul bekkening verloor het nie. Treffend spruk hy hieroor oor hulle mit waer hy sê: "a kind and liberal disposition is the distinguishing characteristic of those simple and open-hearted people".

Al hierdie segmante maak lewens melding van die buitengewone gauvyheid en uitgesproke godsdienstigheid van ~~ons~~ die

grondboere. Van niemand minder as John Barrow het ons die volgende veeloeggendes verklaring: "there is one virtue in which they eminently excel — hospitality to strangers. A countryman, a foreigner, a relation, a friend, are all equally welcome to whatever the house will afford" — lu as Barrow so praat, kan ons uit dat hulle gemoedheid wethyl ongeëvenaard moes gewees het.

Ondanks hulle godsdienstige hoof hier was nie meer veel gesê te word nie; want ons het reeds gesien hoe onmisbaar hulle in leeraar en in kerkgebou geag het. Die aangehulde getuies deel ook mee dat die Bybel sy besondere plek in die huishouding ingenem het, en dat dit vir die binnelandse boere in rigtyns in hulle alledaagse lewe ~~was~~ ^{was} geag het. Die Heilige Skrif was die vaste rots waarop hulle in die se van Barbariedom gestaan het, en wat hulle hier moeite ontaarding en uitmidelik ondergang gevrees het.

Ten slotte: ~~waag die voorlopige uitsig~~ Het historie ^{die} is ~~die~~ di, tekenis van ~~dat~~ eerste Voorstrikkes gewees? Terstens kan gesê word dat hulle die mens was wat die ongebonden en gevreesde wii na die binneland van die Kaapkolonie betree het, en wat die onbekende gebied vir die bestekking geopen en vir blankes bewoonbaar gemaak het. Dit het hulle nie sodoen vir hulle self nie, maar veral vir die wugeslag gedoen: hulle was die baanbrekers wat die rotte en die boomstamme ^{moss}, vrygyde & in die bosch moss voorberei, ~~tot~~ vir die wugeslag om catte te raai en te plant en te oes.

Verder het hulle met al die moeilike

probleme van ons onbebergse en ongekunstelde bineland kennismekaar en by eweens geluk hoe ons seksevol daarmee te kamp. Hulle kinders wat late gescrees sou word om koers na die voorde te kies, en wat op hulle bent as baanbrekers daar met dergelike probleme te kamp soet sou lig, sou dus nie onvoorbereid gewang word nie. By die voortrekke van die Kaapse bineland — dus nog voor voordat die Groot-Trek werklik begin het — is die trekkerus en die trekkermoed gevorm; daarsonder sou die Groot-Trek nie denkbaar gewees het nie.

Eindelik is di voortrekende Kaapse veervoer van belang omdat hulle die fondament gevorm het waarop late son pragtige bou-bou — die Boererepublike van die voorde — vrygs het. Dit is ongetreffeld 'n gelukkige feit dat die eenvoudige veervoer, met hulle liefde vir wet en orde en vir hul werk, met hulle selfstandigheidsin, hul menslikevendheid, openhartigheid en gasvryheid, uitverkore was om die grondslag van die bevolking van ons bineland te vorm. Die Geskiedenis het voor en voor, bewys dat ~~veral~~^{die veel} hardwerkende mense die geslakte bevolkingskern in 'n nuwe land ^{vrywaar} uitmaak — en Suid-Afrika is, geen uitsondering ^{op hierdie} ~~is~~ heel ~~veel~~ nie.